

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина – свака рубрика мора бити попуњена-

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
Датум и орган који је именовано комисију: 31.03. 2023. Наставно – научно веће Факултета за студије безбедности Универзитета ЕДУКОНС
Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: <ul style="list-style-type: none">- ред. проф. др Драган Симеуновић, Факултет политичких наука, 1997, Универзитет у Београду, ментор- ванредни проф. др Предраг Павлићевић, безбедносни менаџмент, 2023, Факултет за студије безбедности, Универзитет Едуконс, председник Комисије- ванредни проф. др Милован Трбојевић, безбедносни менаџмент, 2023, Факултет за студије безбедности, Универзитет Едуконс, члан Комисије
2. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
Име, име једног родитеља, презиме: Мирослава (Мирослав) Глигорић
Датум рођења, општина, република: 24.02.1988. у Лозници, Република Србија
Датум и место одбране, назив мастер рада (или магистарске тезе): 14.10.2015. на Факултету политичких наука у Београду, мастер рад „Политичко насиље и тајна друштва“
Научна област из које је стечено академско звање мастер (или магистар наука): мастер студије политикологије „Политичко насиље и држава“

Објављени научни радови (са категоријом публикације Р или М):

1. Глигорић, М. (2016). Тајна друштва и вахабизам у Србији. Београд: Задужбина Андрејевић. М42
2. Глигорић, М. (2016). Извори угрожавања биодиверзитета и мере заштите (157-174). У: Бановић, Б. (Уред.) (2016). Годишњак Факултета безбедности. Београд: Факултет безбедности. М53
3. Глигорић, М. (2017). Политичка тајна друштва и политичко насиље (136-154). У: Вејиновић, Д. (Ур.) (2017). Безбједност и заштита. Бања Лука: Европски дефендологија Центар. М33
4. Глигорић, М.; Алексић, М. (2017). Европске интеграције и заједничка безбедност – савремени изазови (241-264). У: Јанковић и др. (Уред.) (2017). Балканска мигрантска рута: између политике права и безбедности. Београд: Институт за међународну политику и привреду & Покрајински заштитник грађана – омбудсман, АП Војводина. М31
5. Алексић, М. & Глигорић, М. (2017). Изазови савремених миграција – безбедносни аспекти и етнизација политике (23-39). Међународна политика, 68(1165). М52
6. Глигорић, М.; Митровић, М. (2018). Стицање права својине странаца на непокретностима у Руској Федерацији (135-148). У: Зиројевић, М. & Кршљанин, Н. (Уред.) (2018). Увод у право Русије. Београд: Правни факултет & Институт за упоредно право. М18
7. Глигорић, М. (2018). Мере у циљу спречавања вршњачког насиља у школама у Србији (139- 170). Политичка ревија, 57(3). М51
8. Gligorić, M. (2019). The response of the Republic of Serbia concerning the migration challenges (74-92). Science and Society, 11/2. М54
9. Глигорић, М. (2019). Безбедносни одговор Републике Србије на угрожавање мигрантском кризом (493-514). Српска политичка мисао, 65(3). М24
10. Глигорић, М. (2020). Историја српске политичке мисли – нови век, Драган Симеуновић, Православна реч, Нови Сад, 2019, стр. 587 (213-217). Национални интерес, 38(2) . М51
11. Глигорић, М. (2021). Управљање миграцијама у Републици Србији (77-102). Национална безбедност, 8(14). М53

3. ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Наслов (на српском и енглеском језику):

Савремени безбедносни изазови по Републику Србију као последица миграција ка Европи
(Contemporary security challenges for the Republic of Serbia as a result of migration to Europe)

ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, илустрација, шема, графикана, библиографских јединица у списку литературе и референци, и сл.

Рад је написан на 510 страна стандардног формата, структурно је подељен на десет поглавља, и то: Увод, 8 тематских поглавља, „Закључна разматрања“, и списак коришћених извора насловљен „Литература“. Литература је изузетно обухватна, осмишљено селектирана и рецентна, обухвата **укупно 811 консултованих јединица**, систематизованих на следећи начин:

- необјављени извори (Државни архив Србије: 1; Архив библиотеке Адлигат: 2; прилози државних институција: 2), укупно 5 извора;
- објављени извори, укупно 812 извора, и то:
 - књиге, монографије и докторске дисертације (159);
 - истраживачки и стручни радови (130);
 - Интернет адресе, новински чланци, ТВ емисије, документарци и остало (424);
 - стратегије, закони, процедуре, и други нормативно-правни акти (56);
 - енциклопедије, извештаји, приручници, речници (43).

Текст дисертације је подржан краћим цитатима, потребним напоменама, коментарима и наводима коришћених извора у 1629 фусноти. Дисертација садржи 8 прилога, а то су: 1 табела, 1 графикон, 3 мапе и 3 фотографије.

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кратак приказ сваког релевантног дела докторске дисертације.

У првом поглављу („Увод“) кандидаткиња је концизно и продубљено назначила значај, феноменологију и етиологију миграција у историји човечанства, са овртом на безбедносне ризике које савремене миграције носе по Србију – дајући тиме наопштији основ за даља теоријска разматрања и истраживање које је дефинисано пројектом докторске тезе. Кандидаткиња је наиме у овом поглављу дисертације, у пет подпоглавља (тематских јединица), чврсто формулисала и јасно изложила епистермолошке и методолошке поставке, односно основе свог истраживања, и то:

- *Предмет истраживања*, анализа основних и сложених облика савремених безбедносних изазова са којима се суочава Република Србија, а који су узроковани миграционим кретањима ка Европи. Временски оквир истраживања обухвата прве две деценије 21. века, са акцентом на период од почетка мигрантске кризе (2015.) до данас (али и уз осврт на историју миграција српског народа и миграција ка територији Србије). Просторно одређење је Србија уз осврт на земље окружења;

- *Научни циљ истраживања* је научна дескрипција утицаја савремених миграција на стање безбедности у Републици Србији, односно у региону. Истраживање је имало за циљ да пружи и одређена научна објашњења дајући што потпуније одговоре на важна истраживачка питања: које су карактеристике и узроци настанка миграција и мигрантске кризе; који су главни безбедносни изазови и колики су; да ли политичке елите појединих земаља утичу на мигрантске токове на међународном нивоу; у чему се састоји и како се врши управљање миграцијама у Србији, посебно на плану превенције и успешног сузбијања безбедносних ризика које миграције са собом доносе; како унапредити систем безбедности у Републици Србији како би се обезбедила његова потпуна стабилност и сигурност; а безбедносни ризици који су настали миграцијама и који је угрожавају, учинили минорном и контролисаном појавом. У извесним сегментима истраживање које је реализовано у оквиру пројектних задатака дисертације ослања се и на разноврсне класификације и типологизације. *Практични циљ истраживања* је одређење анализираних аспеката угрожавања безбедности Републике Србије у светлу миграторних кретања;

- *Хипотетички оквир* постављен у докторској дисертацији (основна хипотеза подржана је са седам помоћних односно посебних хипотеза) је изузетно комплексан и обухватан, што је, како оцењује Комисија, било продуктивно, и неопходно ради досезања пројектованих циљева истраживања и ради адекватног научног увида у садржај више димензија који чине и продукују

миграције и одређују односе и међузависности кључних тема и проблема које покрећу и исходују, односно ради усмеравања истраживачких досега које је наметнула предметна комплексност дисертације;

- Јасно су бразложене научне методе које у истраживању примењује;

- Последња тематска јединица је „Очекивани резултати и научни допринос“, где су пројектовани резултати истраживања да са научног аспекта расветле корени, разлози, мотиви, интереси, субјекти, циљеви и остали чиниоци који доприносе настанку и развоју савремених безбедносних изазова са којима се суочава Србија услед миграција – ради компарације безбедносних аспеката угрожавања Србије и граничних земаља, и спровођења политике миграције.

Прво тематско поглавље дисертације „Миграције“ чине пет подпоглавља. У првом подпоглављу кандидаткиња истражује „Појмовно одређење миграција“, разматра дефиниције миграција и појмовни обим и садржај повезаних термина. У другом подпоглављу „Класификација миграција“ разматра се неколико научних типологија и модела миграција, потом у пет тематских јединица излажу одреднице и карактеристике миграција које чине дихотомије добровољне и принудне (осликава кључне токове везане за принудне миграције у нашој земљи и региону, кроз историју и савременог света, посебно принудне миграције Срба), краткотрајне и дуготрајне, интерне и интернационалне, и организоване и спонтане миграције.

У трећем подпоглављу „Узроци миграција“ указује се на више теоријских прилаза и историјских ретроспектива у којима региструјемо разноврсне узроке, а затим се осврће на савремену праксу и имиграциону политику Италије (која се на може се објаснити, истиче кандидаткиња, комбинацијом две теорије – плуралистичке теорије и теорије система), имиграциону кризу 2015. и чињеницу да су македонске власти дозволом транзита миграната учиниле тзв. Балканску руту привлачнијом, јер је знатно краћа и мање опасна од медитеранске. Потом кандидаткиња ближе разматра узроке миграција у четири тематске јединице. Прво као узроке миграција кандидаткиња ближе истражује „Пренасељеност и пораст становништва“ (где се излаже мноштво занимљивих података, уз скретање пажње на тренд депопулизације у Србији), док у другој тематској јединици – „Ратови и унутрашњи немири“ – поменуте узроке миграција кандидаткиња разматра уз шири осврт на масовне миграције српске популације у доба османлијске владавине. Трећа, врло обухватна тематска јединица трећег подпоглавља првог поглавља под називом „Радне миграције“ обухвата разматрање (из разноврсних релевантних извора, и уз историјске осврте) већег броја термина везаних за овај проблемски комплекс, правних института трендова.

У последњој, такође изузетно садржајној и значајној, тематској јединици 3. подпоглавља 1. поглавља истражује се „Социјални инжењеринг“, уз изношење мноштва података осликава се историјска ретроспектива планских миграција уз ближе разматрање: миграционих токова везано за КиМ (од османлијских освајања до актуелних, посебно присилно организовано пресељење српског становништва, уз осврт на геополитичке пројекте који су били основ); за подручје Војводине; „Александров пројекат“, размену становника међу појединим државама – коришћене прилика „очисте“ своје територије од националних мањина; елементе социјалног инжењеринга у најновијим миграцијама ка Европи из афричких и блиско-источних земаља са кључном улогом САД (са циљем обезбеђења Европи радно способног становништва и регрутне базе).

У четвртном, наново врло обухватном подпоглављу 1. поглавља анализирају се „Савремени трендови миграција“, у којем кандидаткиња излаже мноштво теоријских поставки других аутора али и својих опсервација, од којих издвајамо синтезу: да је период од краја 20. до почетка 21. века обележио пораст миграцијских кретања у свету, чији је тренд наставио да расте узлазном путањом, што је непосредно утицало на појаву мигрантске кризе у Европи, док корени ове кризе сежу још од времена ослободилачких и других ратова на Блиском истоку и северу Африке.; да су актуелне миграције чврсто успостављене као део административног и регулаторног оквира ЕУ; да се савремени трендови миграција на тло Европе тичу геополитичких димензија две велике кризе – северноафричко-блискоисточне кризе коју је донело „Арапско пролеће“ и унутрашње, системске кризе саме ЕУ, чије логике јасно кореспондерију са светском кризом започетом 2008, глобалним геополитичким токовима везаним за урушавање униполарног света, те геостратегијама које се са различитих страна разигравају овим поводом“; да се у 21. веку јавља нови тип миграната - мигранти као феномен савремене биополитике; да су ирегуларне миграције нуспроизвод држава ЕУ и њихове политике, као и да од имиграција државе углавном остварују економске бенефите те „признају“ оправданост спровођења слободније имиграцијске политике; да је миграциона политика детерминисана садржајем и моћи заједничког интереса организоване интересне групе.

Кандидаткиња се бави и проблемом избеглица из Сирије и Авганистана, спољно-политичким околностима и узроцима ових миграционих проблема, као и политиком УН, САД и Велике Британије. Кандидаткиња затим разматра миграционе трендове ка Европи, њене узроке („Када је реч о муслиманским мигрантима... савремене миграције одређује више фактора, од којих су најзначајнији - економски, политички, социјални, културни, историјски, географски, као и инфраструктурни“) и мотиве миграната, увезује и анализира податке из извештаја релевантних институција и студија, сагледава ефекте миграционих политика држава и реакције на миграциони притисак на ЕУ (систем квота, националне интересе држава при имплементацији политике ЕУ и покретање питања ефикасности „Шенгена“), карактеристике и значај (пет главних) мигрантских рута ка Европи, са освртом на Србију. Указује се и на стратешке документе и пројекте ЕУ (*Нови Пакт о миграцијама и азилу 2020; Стратешку агенду ЕУ за период 2019-2024.*; проблеме везане за *Даблински споразум* и одредбе *Споразума Даблин III*; пројекат „Европа у Африци“ итд.).

У последњем петом подпоглављу 1. поглавља „Дијаспора“ разјашњава се овај термин и појам (да данас укључује не само она лица која су прогнана из земље порекла и послата у другу земљу, већ се односи и на она која су мигрирала услед освајања њихове матичне земље, поробљавања, геноцида, али и на лица која су мигрирала ради побољшања услова живота) и, наново на основу широког дијапазона релевантних извора, излажу карактеристике дијаспоре, класификација (радничка и трговичка), указује на стратегијска документа Републике Србије која тангирају питања дијаспоре, анализирају негативни имиграциони трендове у Србији.

Друго поглавље докторске дисертације „Србија као историјска, друштвена и политичка заједница у Европи“ чине три тематске јединице. У првој, „Историјски развој Републике Србије као државе“, кандидаткиња назначавачу кључне историјске токове, формирање првих српских државотворних јединица и династија, османлијска освајања, процес исламизације и арбанизације КиМ, обнављања државности, формирања Краљевине СХС до 2006. године као почиње историја модерне самосталне државе Србије. У другој тематској јединици кандидаткиња укратко разматра „Геополитички положај Републике Србије“, подржава ставове да је земља на тзв. Балканској рути „изван ЕУ и на полупериферији светског капиталистичког центра“ и да се „стратегијски определила за теоријски концепт новијег доба, за концепт транснационализма“, скреће пажњу на моменте који чине његову комплексност, место укрштања геостратешких интереса великих сила, острвски положај у процесу „натоизације Балкана“ – повезано са концептом европске безбедности у којем је Балкан зона ризика како за РФ тако и за НАТО. У последњој, трећој тематској јединици „Република Србија као савремена европска држава“ кандидаткиња указује на кључне моменте и документе који, у оквиру теме, чине окосницу стратешког опредељења државе Србије (*Споразум о визним олакшицама 2008; Споразума о стабилизацији и придруживању између ЕУ и Србије 2008*, ступио на снагу 2013; прелазни трговински споразум између ЕУ и Србије, ступио на снагу 2010; Статус кандидата за чланство у Европској унији Србији додељен 2012).

У трећем поглављу дисертације „**Користи и ризици од миграција по земље дестинације**“, скреће се пажња на поједине кључне аспекте разматране теме, као основ да се они даље у дисертацији детаљније анализирају, између осталог: да мали број земаља има корист од миграција, по правилу најразвијеније земље; да сиромашније (транзитне) европске земље немају никакве користи од прилива миграната у њих јер се, поред додатних финансијских трошкова који представљају већи терет за њихове слабе економије у односу на економије развијених земаља, исцрпљују у додатним напорима регулисања ванредних и кризних услова које прате миграционе токове, чак и онда када мигранти не намеравају остати у тим земљама, док је највећи економски и безбедносни проблем себични став богатих земаља да чак и физичким оградама затворе своје границе док истовремено траже од њих да поштују међународна правила у погледу миграција и миграната и да им дозволе пролаз кроз њихове државе, те мигранти суочени са непробојним физичким границама земаља ЕУ бивају принуђени да се и мимо своје воље привремено, а можда и трајно задрже у транзитним земљама; да ипак Европске земље све више увиђају да је потребно преузети конкретније мере по питању солидарности у оквиру ЕУ.

У четвртог поглављу „**Србија и миграције у новијој историји**“ кандидаткиња разматра миграције на подручју Србије са историјског аспекта. У првој тематској јединици у којој темељније разматра „Велике сеобе Срба“ кандидаткиња показује како српски народ губи територије на којима је вековима живео (геополитичко узмицање српског корпуса који се може означити као социјални инжењеринг (Турске, као и Аустрије), а уз терор и процесе арбанизације и исламизације), а јако се ослања на Јована Цвијића али и на друге релевантне ауторе (Драган Симеуновић, Димитрије

Богдановић, Миладин Стевановић, Милован Радовановић). Потом врло кратко истражује емиграције Срба до Првог светског рата – а као први талас емиграције (и у САД). Наредни истраживачки корак је „Први светски рат“, у коме кандидаткиња показује да су (у основи) миграциона кретања након Првог светског рата била непосредна последица „великих империјалистичких конфронтација“, односно нису феномен радних миграција. У тематској јединици „Други светски рат“ кандидаткиња назначавала кључне миграционе токове који су били последица ратних збивања, посебно немачке окупације, и резултат репресије власти немачких савезника, депортација, и/или међународних (мировних) споразума. У тематској јединици „Исељавање Срба са Косова и Метохије од 1941. године“ научно оправдано захвата знатно шире историјске контуре, назначавала социолошке, културолошке и геополитичке детерминанте, односно ближе анализира више фактора (поред наведених, правни и идеолошки, од Краљевине СХС до СФРЈ) који су узроковали и узрокују поменути процес. Кандидаткиња затим детаљно истражује „Миграције након Другог светског рата“, при чему износи мноштво запажања (рецимо да су се одвијале углавном из политичких разлога, биле усмераване претежно у прекоокеанске земље; да су се током '50-их година 20. века мађарске избеглице у великом броју расељавале најпре на Запад; везано за миграције Турака у Западну Немачку – етапе и реакције немачке јавности; да се исељавање Немаца, Турака и Италијана из социјалистичке Југославије може претежно означити као социјални инжењеринг; да су миграције Срба након Другог светског рата углавном имале економски карактер, било унутрашње или интернационалне али и да се у политички мотивисане миграције могу сврстати унутрашња миграциона кретања која су се догађала у социјалистичкој Југославији од 1971. (уз указивање на истраживања Драгана Симеуновића); уз упућивање на значајна пратећа теоријска полазишта, интересантне и илустративне податке. У тематској јединици „Гастарбајтери као облик добровољних економских миграција“ кандидаткиња уоквирује тему упућујући на битне појмове, године и прописе битне за имиграциону политику Немачке, Аустрије и Велике Британије – у вези потреба њихових економија, отворености тржишта рада за новопримљене чланце из Источне Европе, и уз критички осврт на теорију о „недостатку места“ чији је најпознатији представник Аустријанац Херман Кноф Лахер (да је смисао теорије ограничење мобилности, чиме се заправо ограничава и неограничена слобода кретања која је промовисана идеологијом глобализма о слободном кретању људи, роба и капитала). У последњој осмој тематској јединици „Миграције ка Србији као последица грађанског рата у Југославији 90-их година“, кандидаткиња (опет на основу разноврсних, а валидних и рецентних извора) излаже мноштво конкретних података, указује на битне моменте и карактеристике принудних миграција и њихове последице (по Србију, јединство српског националног корпуса, процесе асимилације).

У петом поглављу „Место Србије у савременим миграцијама ка Европи“ кандидаткиња, уз пар уводних теоријских осврта (о феномену граница Драгана Симеуновића; научних пројекција савременим миграционим кретањима), даје своје опсервације да је формално затварање тзв. Балканске руте резултирало да Србија постане једно од станишта за мигранте који су остали „заглављени“ на њеној територији и што је узроковало везом кријумчарења људи и наркотика а Србија постала важна транзитна земља чему доприноси њена геостратешка позиционираност – а да је разлог и узрочно-последична повезаност између политике миграција и система азила којим управља ЕУ.

Прва тематска јединица петог поглавља је управо „Србија као транзитна земља на тзв. Балканској рути“, која је изузетно садржајна, богата чињеницама и научним опсервацијама које осликавају положај Србије, указују на елементе и карактеристике политике и миграционе стратегије Србије, потезе које је Србија предузела (активно учешће на мини-самиту земаља тзв. Западнобалканске руте 2015 на којем је усвојен *План ЕУ за избегличку кризу у 17 тачака*, оперативне мере) на пољу међународне сарадње (уз проблеме, реакције земаља региона), уз указивање на упућивање унутрашњег законодавства (низ закона у складу са правним тековинама ЕУ), на овнову наведеног правовремено предузете активности, позитивне ефекте на међународни углед државе Србије, новоуспостављених и ангажованих ресурса и институција (формирана Канцеларија за азил 2015. у оквиру МУП, а на основу *Стратегије за управљање миграцијама* формирана Техничка радна група за управљање миграцијама), досега мера али и неке лимите – уз акценат на безбедносно значајан проблем малолентних имиграната као изузетно вулнерабилне категорије. У тематској јединици „2 Релације Републике Србије са суседним државама по питању миграција“ кандидаткиња укратко указује на значај ових релација, и на позицију Србије коју концизно и продубљено излаже Драган Симеуновић.

У последњој тематској јединици петог поглавља дисертације „3 Сарадња Републике Србије и ЕУ на плану ублажавања мигрантске кризе“ кандидаткиња излаже разлоге због којих је Србија ослоњена на ЕУ при управљању ризицима мигрантске кризе (Прво, услед немогућности да се сама носи са тим проблемом. Друго, изненадност и обим миграционог тока подразумева неочекивана буџетска издвајања - те је Србији потребна финансијска помоћ. Треће, неопходно је усклађивање разних правних и других норматива између Србије и свих других земаља које су на удару миграција, а посебно је важна правремена размена информација као и договор о контроли граница и питању будућности миграната, односно њихове интеграције у европске државе); констатује да се сарадња Републике Србије са ЕУ може се оценити као интезивна, плодотворна и политички и економски оправдана али и да се не може оценити као „потпуно складна“ због тога што поједине државе чланице ЕУ фактички спроводе сопствену миграциону политику и/или у потпуности не поштују одлуке званичног Брисела на терену, чиме је додатно отежана сарадња Србије са истим; да мада нису забележени директни притисци на Србију од стране ЕУ, њен специфичан положај кандидата за чланство у ЕУ подразумева већи степен прихватања одлука Брисела од онога који је уобичајен за земље нечланице. Такође да је отежавајућа околност по питању индиректних притисака на Србију у погледу реализације миграционе политике ЕУ и питање КиМ, као и имиџ Србије који је стваран од стране појединих земаља чланица ЕУ током грађанских ратова 90-их година 20. века; да иако се подразумева да Србија не мора да спроводи све одлуке и препоруке ЕУ, при чему је евидентно да неке, пре свега оне које се тичу њеног односа према Русији и Кини, и не спроводи, она ипак показује висок степен спремности за сарадњу на пољима као што је решавање миграционе кризе чиме свакако знатно сублимира неке своје „непослушности“; да је индиректан, али ненамеран утицај ЕУ на Србију на плану друштвених збивања поводом мигрантске кризе видљив у пресликавању успона деснице који је евидентан у земљама чланицама ЕУ које су нарочито погођене миграцијама; да по питању усаглашавања политика Србије и ЕУ могло би се констатовати да је наша земља усвојила низ закона и практичних политика које „ефективно илегалују мигранте“.

У шестом поглављу под називом „Безбедносни изазови и ризици по Републику Србију изазвани миграцијама“, после краћег али садржајног уводног дела (где између осталог указује на теоријска полазишта М. Вајнера; пораст ксенофобије; да је ЕУ *Шенгенском конвенцијом из 1990.* и посебним *Даблинским споразумима* успоставила „јединствену политику у погледу миграција и азила држављана трећих држава“), кандидаткиња Мирослава Глигорић, у пет тематских јединица, разматра следеће аспекте, односно безбедносне ризике и претње:

- *Трговина људима и кријумчарење миграната*: Кандидаткиња детаљно, на основу већег броја научних, и извора (извештаја и анализа) релевантних међународних институција (Global Initiative Against Transnational Organized Crime, The United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC, IOM, CTDC) као и података из медија (*BBC, Beta, Политика*), истражује овај тематски комплекс, разматра феномене (појам и дефиниције) организованог криминала, трговине људима и кријумчарење мигрантима, назначавачу увезаност и разлике међу њима и њихове правне импликације. Кандидаткиња указује на међународне документе (укључујући ЕУ) који третирају овај безбедносни проблем и домаће законодавство у којем су норме међународног права имплементирани, и мере на његовом сузбијању.

Правни документи су: *Протокол о трговини људима и Протокол о кријумчарењу миграната, Протокол против кријумчарења миграната копном, ваздухом и морем (Smuggling Protocol, OJ L262/34, 2006), Протокол против трговине људима (Trafficking Protocol, OJ L262/51, 2006)* које допуњује *Конвенција УН против транснационалног организованог криминала, Протокол УН о трговини људима*, као и *Протокол УН против кријумчарења миграната, Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом из 2000. године, Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала*, познат је као *Палермо протокол*; правне основе за мере против ирегуларних миграција садржане су у члану 79 (2) *Уговора о функционисању ЕУ (Treaty on the Functioning of the EU)*, *Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима; Законик о кривичном поступку Р. Србије, Закон о потврђивању Конвенције УН против транснационалног организованог криминала допунских протокола, Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштитом жртава за период 2017–2022. године (2017), Стандардне оперативне процедуре за поступање са жртвама трговине људима у Републици Србији (2018).*

Кандидаткиња такође у овом сегменту рада излаже: класификације трговине људима; елементе којима се дефинише трговина људима и у том оквиру њене облике; мапиране категорије кријумчара; процене тржишта за кријумчарење миграната (са великим бројем података о жртвама, и са проценама ЕУРОПОЛА и других институција); модусе реализације кријумчарења преко граница; регионалном пројекту Европске комисије (2020) са роком завршетка 2023. „Безбедност за људе и границе – борба против кријумчарења миграната на Западном Балкану”; техничкој помоћи ИОМ на плану борбе против кријумчарења миграната; заједничку акцију Републике Србије и БиХ под називом „Кајак“; механизме спречавања и помоћи жртвама трговине људима у Србији (Канцеларија за координацију борбе против трговине људима, као и Одељење за послове ЕУРОПОЛ, Центар за заштиту жртава трговине људима (2012), Стална ударна група за борбу против кријумчарења људи (2016) и Оперативна ударна група (2022)).

• *Трговина наркотицима:* Кандидаткиња, опет преко релевантних извора, показује да се територија Републике Србије због своје позиционираниости на тзв. Балканској рути исказала као веома погодно подручје за транспорт и трговину наркотицима, излажући мноштво података везано за (правце и обим) кријумчарење различитих врста дрога (канабис, кокаин, синтетичке дроге). Кандидаткиња истиче да се Република Србија на плану спречавања трговине наркотицима води Стратегијом о спречавању злоупотребе дрога за период 2014–2021. и Акционим планом за њено спровођење, и на међународном нивоу размењује информације и спроводи акције са са ЕВРОПОЛ, те закључујући да је релација трговине наркотицима и миграција више него очигледна;

• *Терористичко деловање:* Кандидаткиња, пошто упућује на неке релевантне административне и теоријске дефиниције тероризма (УН, у ЕУ; Кривични закон Републике Србије; Драгана Симеуновића), потом разматра: неке особености терористичког феномена, трендове, и посебно његове релације са феноменом миграције (подсећа и да Љубомир Стајић уводи облик тероризма – емигрантски, који се односи на терористичко деловање емиграната који углавном делују ван своје земље или инфилтрирањем обучених терориста у земљи), опасности радикализације исламизма у региону, и с тим у вези деловање и геополитичке интересе појединих великих сила у новијој историји; могућност инфилтрирања цихадиста међу мигранте на њиховом путу ка Европи и безбедносни ризик по Србију који представљају страни терористички борци (више од 300 екстремиста са тзв. Косова који су ратовали на страни „ИД“); закључује да је мигрантска криза у значајној мери повећала опасност од тероризма и екстремизма у Европи, а да Србија није главна мета исламистичких терориста; да су ирегуларне миграције искључиво ствар међународног јавног права, а да међународна заједница све активности које се доводе у везу са тероризмом као глобалним безбедносним проблемом преваходно третира са кривично-правне тачке гледишта; да су главни стратешки приоритети у оквиру ЕУ у борби против тероризма и радикализма постављени у *ЕУ Стратегији за борбу против тероризма* из 2005., која је касније мењана и допуњавана, као и у *ЕУ Стратегији унутрашње безбедности* из 2010., која је замењена *Безбедносном агендом за период од 2015. до 2020.*; да је Србија усвојила *Закон о националној бази података за спречавање и борбу против тероризма* (2021), да је за њено постављање од значаја *Декларација о борби против организованог криминала и тероризма земаља Југоисточне Европе* (2006); ширење ксенофобије у европским земљама, уз пратућу стигматизацију миграната.

• *Обавештајно деловање:* Кандидаткиња истражује појмове обавештајна активност, служба и обавештајно-безбедносна агенција, а затим, разматра питање обједињене обавештајне службе у ЕУ, истиче улогу *ENFOPOL*, значај активности ИОМ, посебног Одељења за имиграцију и управљање границом (IBM), што подстиче државе чланице у смеру интезивирања активности на пољу прикупљања података о мигрантским кретањима. Вреди издвојити да кандидаткиња указује на обавештајне активности и размену података на *ad hoc* нивоу у оквиру међународне коалиције „Пет ока” (“Five Eyes”) унутар које обавештајни сектори пет западних земаља размењују податке на *ad hoc* нивоу и по питању имиграната и избеглица, што укључује систем *Secure Real Time Platforma* (SRTP) наведених земаља које тако чине *Migration 5* (M5) – и међусобно дељење информација преко *Single Window Working Group* (SWWG), који представља јединствени портал са скупом података о имиграцији и царини из земаља чланица којим се смањује време обраде, повећава усклађеност и транспарентност података. Такође, од значаја је и *Стрешки план будућих граница*, у оквиру документа о технолошкој стратегији за период 2020–2024, којим се предвиђају трендови, претње и заједничка решења са којим се агенције M5 могу суочити до 2030. године.

• **Здравствени ризици:** Кандидаткиња здравствене ризике везане за масовне миграције дели у два периода: један је интензивна флукуација миграната кроз европске земље, укључујући и Србију (када мигрантима није обезбеђен нужан санитарни, односно здравствени смештај и надзор – а уз накнадну систематизацију најчешће испољених болести, укључујући и уочљив број ХИВ позитивних миграната), а други је актуелни период који се тиче останка у некој од земаља Европе, било доборовољног или принудног, када се ниво ризика повећава услед њихових екстензивнијих контаката са локалним становништвом. Кандидаткиња истиче да је проценом потреба јавног здравственог система Србије, коју је у више наврата спроводила Светска здравствена организација (WHO) са Министарством здравља, јасно указано на неопходност унапређења установе и службе у здравственом сектору како би се обезбедила адекватна заштита и нега мигрантима и локалном становништву, као и да подаци добијени системским праћењем здравља миграната у центрима за њихов смештај у Србији (2015-2016.) омогућава да се установе одређене повреде и болести код миграната које се могу смарати типичним. Такође се наводи Закон о здравственој заштити као правни оквир државе у овој области, односно регулисања питање здравствене заштите миграната; да је формирана Радна група чији задатак био да дефинише и спроводи контролне мере заштите здравља за мигранте и тражиоце азила; да је у циљу правдовременог и адекватног одговора Владе Р. Србије на потребе миграната, избеглица и тражилаца азила, а кроз подршку националним органима за пружање здравствене заштите, ЕУ финансира пројекат „Подршка ЕУ у управљању миграцијама у Србији – Приступ здравственим услугама Г””; да се у актуелном периоду међу највећим изазовима здравственог система по питању пружања здравствене заштите мигрантима који дуже време бораве у Србији могу издвојити вакцинација све деце, лечење хроничних незаразних болести, као и спречавање ширења заразних болести међу мигрантима и локалним становништвом.

У седмом, централном поглављу „Управљање миграцијама у Републици Србији“ кандидаткиња у уводном делу истиче да управљање миграцијама захтева холистички, проактиван приступ (који обухвата различите области, почев од питања становања и социјалног питања, запослења, језика, образовања, вредности или безбедности), потом упућује на мере и политичке алате, кључне политике ЕУ које уређују област управљања миграцијама и систем међународне заштите (*Шенгенски споразум, Заједнички европски систем азила и имиграциона политика*) као и на институције ЕУ које се тиме баве (*Европска агенција за подршку азилу (EASO), FRONTEX и EUROPOL*). Затим детаљно и концизно упућује на сет стратешких докумената Републике Србије у овој области и друга релевантна документи јавне политике којима Србија настоји да усагласи своју политику са политиком ЕУ, процес екстернализације миграционе политике ЕУ у Србији. Кандидаткиња наглашава препреку на плану успешне ангажованости Србије, да је у области регулације миграција неопходна међународна сарадња те да би ЕУ морала да има установљену заједничку политику азила како би омогућила не само земљама чланицама ЕУ већ и осталим европским земљама ефикасно спровођење миграционе политике - а да ЕУ до сада није успела у тој намери. Такође, да би од узајамног значаја било, за нашу земљу и за европске институције, да Србија буде члан Европска мрежа за миграције.

У првом потпоглављу „Политика азила“ кандидаткиња разматра овај правни институт, међународна акта која регулишу ово право, да је на основу *Новог пакта о миграцијама и азилу (2022)* почела са радом Агенција ЕУ за азил (EUAA), потом правну уређеност ова област (*Закон о азилу и привременој заштити*) и институције које се њом баве у Републици Србији (Канцеларија за азил при МУП, КИРС и Управни суд), те анализирајући статистичких података констатује да је број поднетих захтева за азил у нашој земљи од избијања мигрантске у опадању, а да је један од главних разлога спора азилна процедура. Такође, у издвојеној тематској јединици под називом „Статус избеглице и статус мигранта“ кандидаткиња прави јасне дистинкције између наведеног, разматра институт апатрида, те указује да изазов за „интеграционе капацитете социјалног и економског система“ у Србији представљају повратници према *Споразумима о реадмисији* са земљама Европске уније. **У другом потпоглављу** кандидаткиња: сагледава капацитете за смештај миграната за које је задужен искључиво Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије (КИРС, 1991/1992); наводи прихватне и азилне центре и установе социјалне заштите које су надлежне за мигрантску популацију, њихова социјална примања; правне оквире мера; детаљно анализира статистичке податке о мигрантским трендовима од избијања мигрантске кризе, и с тим у вези попуњеност смештајних капацитета у Србији, те констатује да је број миграната у нашој

земљи варирао зависно од годишњег доба и глобалних прилика и да минималан број лица из мигрантске популације изражава намеру да остане у Србији; посебно разматра питање збрињавања деце без пратње као приоритет од 2015. године; уз кључни закључак да Србија успешно контролише и одржава добар баланас између прилива и одлива миграната. У **трећем потпоглављу** „Безбедност граница“, кандидаткиња је са потребним нивоом детаљности изложила: нормативне (*Шенгенски уговор*, 1985; *Стратегије ЕУ за поморску сигурност* 2014; *Акциони план ЕУ за миграције* 2015) и институционалне оквире (*План за управљање спољним границама држава чланица Европске уније*) и инструменте деловања ЕУ (Интегрисани модел граничне безбедности, FRONTEX 2004, Шенгенски информациони систем (SIS), EUROPOL 1992) у овој области (укључујући и нешто новије иницијативе: Smart Borders Package предложен од стране Европске комисије 2013. као један од пројеката *Европске Агенде о миграцијама* (2015)); законски основ деловања везано за безбедност граница у Републици Србији (*Закон о заштити државне границе и Закон о граничној контроли*) укључујући и међународну сарадњу (споразум о сарадњи са FRONTEX, 2019; *Споразум о управљању границама*, потписан између Србије и ЕУ који је 2021. године ступио на снагу; сарадња са *Регионалном иницијативом за миграције, азил и избеглице* – MARRI; *SELEC Конвенција*, Букурешт 2009, ступила на снагу 2011). У **четвртном потпоглављу** „Политика миграција кроз сарадњу са земљама у окружењу“ кандидаткиња је истакла више битних момената од којих издвајамо: да је, будући да се наша земља налази на путу ка усклађивању националног законодавства са правним тековинама ЕУ, израдила бројне секторске стратегије (*Стратегија за управљање миграцијама*, *Стратегија интегрисаног управљања границом у Србији*, *Стратегија реинтеграције повратника по основу споразума о реадмисији*, као и *Стратегија супротстављања ирегуларним миграцијама у Србији (2018-2020)*) и законске оквире (кључни закони из те области: *Закон о странцима*, *Закон о граничној контроли*, *Закон о азилу и привременој заштити* и *Закон о запошљавању странаца*); да је Као наследник Пакта стабилности за Југоисточну Европу 2008. формиран *Савет за регионалну сарадњу* (Regional Cooperation Council – RCC) као основа за сарадњу у региону и „оперативну руку“ *Процеса сарадње у Југоисточној Европи* (SEECP) – и да учешће држава и територија региона тзв. Западног Балкана, као и представника ЕУ на конференцијима RCC несумњиво доприносе чвршћој сарадњи и координацији деловања; да постоји забринутост око евентуалног претварања тзв. Западног Балкана у „тампон зону“, где би били смештени мигранти којима није омогућен прелазак на територију ЕУ.

Пето последње подпоглавље „Одговор држава на Балканској рути на мигрантску кризу“ је блиско увезан тематски комплекс који чини 12 тематских јединица у којима кандидаткиња, на основу изузетно великог броја разноврсних извора, указује на битне карактеристике и елементе који одређују стратегију и оперативне мере држава у региону на мигрантску кризу, уз пратећу систематичност у излагању (која обухвата стратешке и законске оквире деловања држава, геополитичке одреднице њиховог постављања, унутрашње-политичке и културолошке одреднице одговора на кризу, особености граница, руте и улазне тачке за мигранте, специфичности у понашању миграната, карактер и обим безбедносних мера, ресурса и капацитета, међународну сарадњу држава). Како овај тематски оквир рада (свакако и остали, али овде на мањем простору) садржи изузетно широк и ранолик дијапазон података, информација и оцена Комисија издваја само кључна запажања и закључке који (мада издвојени) показују да је кандидаткиња у овом делу рада дала основ за сагледавање ширег комплекса проблема и (међународних) оквира који одређују положај и деловање Србије у мигрантској кризи:

- Прва тематска јединица петог подпоглавља седмог поглавља „Република Северна Македонија“: Када је реч о прихвату миграната у овој земљи речито говори анализа “Gallup“ из 2020. године у којем су земље Југоисточне Европе означане као „најмање отворене за прихват миграната“, међу којима се Северна Македонија нашла на првом месту са најнижом оценом у индексу прихватања миграната, односно 1,49 од 9 поена;

- Друга тематска јединица „Република Бугарска“: да је једна од најнегостољубивијих европских земаља, те да не постоји велика заинтересованост миграната да се задржавају дуже у тој земљи; да се као брана Бугарској од таласа миграната у овој земљи се у последњих неколико година појавило више десничарских организација, односно паравојних група; да је национална миграциона политика Бугарске, заснована на националним интересима и принципима међународног права, поред јачања контроле на спољним границама ЕУ, фокусирана је на борбу против трговине људима и потребу за легалном миграцијом;

- У тематској јединици „Република Румунија“: да је Румунија на националном нивоу донела одређене мере за повећање оперативног капацитета уређаја за надзор границе са Србијом (током 2016. године, по затварању мађарске границе, алтернативни пут за улазак у ЕУ, који је потом постао редовна рута, водио је преко Румуније; средином 2021. године посебно је активна била мигрантска рута преко БиХ, Хрватске и Словеније, те преко Румуније, заобилазним путем, да би се домогли шенгенске зоне, односно ушли у Мађарску);
- У тематској јединици „Република Мађарска“: одређујућа констатација је чврста антимигрантска политика и на њој засноване оперативне мере и спољнополитички потези Мађарске; чврст став Мађарске према мигрантима који стижу тзв. Балканском рутом које продукује настојања да ојача и учврсти своју границу – уз податке који јасно говоре о јаком миграционом притиску на ову државу; да је у новембру 2022. године, мађарска влада затражила од Републике Србије да поштри мере везане за ирегуларни улазак миграната у Србију, што је наша земља и прихватила потписивањем Меморандума о сарадњи Србије, Мађарске и Аустрије у борби против ирегуларних миграција;
- „Република Хрватска“: да је Република Хрватска била земља преко које је на почетку великог миграционог таласа 2015. водио најкраћи пут до Аустрије и Немачке, али је Хрватска такво стање брзо изменила подизањем жичаних ограда на својим границама и бруталним односом својих пограничних органа према мигрантима; да је мигрантску кризу дочекала готово у потпуности неспремна, а ситуацију додатно усложњава њена недовољна сарадња са суседним земљама; по формалном затварању Балканске руте 2016. у Хрватској је настављено са сузбијањем упада ирегуларних миграната који су настојали да се из правца Србије и БиХ, преко хрватске територије, домогну Словеније, односно западне Европе - уз даље брутално поступање граничних органа (и бројни међународни извештаји указују да у дужем временском периоду Хрватска показује нехуман однос према мигрантима).
- „Република Босна и Херцеговина“: Констатује се транзитна зона за путеве трговине људима од Блиског истока ка ЕУ – уз недостатак капацитета за адекватни смештај; у БиХ је, према подацима из новембра 2019, од укупног броја регистрованих миграната око 93% њих изразило намеру да затражи азил, али је званично имало могућност да поднесе захтев само 5,4% од укупног броја миграната, због вишеструких законских препрека; током октобра 2019. представници Министарства здравља Унско-санског кантона упозоравали на опасност од могуће епидемије која би се од стране миграната могла проширити и на локално становништво, регистровани су мигранти коју су заражени маларијом, хепатитисом Б и Ц, туберкулозом;
- „Република Црна Гора“: Због своје географске позиционiranости последњих година суочавала са повећаним бројем тражилаца азила – мада када је реч о миграцијама ка Европи од 2015. није била њима угрожена у мери у којој је била Србија и остале земље које су биле директно на мигрантској рути – с тим да кроз Црну Гору пролази један део мигрантског таласа са Балканске руте, скрећући из Македоније ка Албанији и према Црној Гори, а даље према тзв. Санцаку, да би из њега прешли у БиХ са намером да уђу у ЕУ преко Хрватске;
- „Република Албанија“: Албанија је означена као „тачка порекла“ случајева трговине људима, која истовремено представља и транзитну земљу за мигранте, посебно оне из Северне Африке који настоје да уђу у шенгенску зону ЕУ; Инструмент уз помоћ којег се Албанија бави феноменом миграција и дијаспоре Албаније је *Национална стратегија за дијаспору и миграције 2018-2024.* која се бави узроцима миграција, „заштитом” Албанаца ван земље и организовање албанских заједница у иностранству – док су најбројније дијаспоре Албанаца у јужној српској покрајини КиМ, Републици Србији, Републици Северној Македонији, Републици Црној Гори, САД, Италији и Грчкој; у Албанији су водећи фактори за напуштање земље: економски фактор, јавна безбедност и слабе институције;
- Девета тематска јединица „Република Турска“: Географска позиционiranост Републике Турске, која се простире у Европи и Азији, допринела је да ова земља добије све значајнију улогу земље одредишта и транзитне земље за мигранте и избеглице који стигну у Европу. Од битног значаја је геостратешки положаја ове земље који повезује Западни са Источним светом, и као крило земаља НАТО пакта, на њеним крајњим границама. Значајним се издваја да су 2016. Турска и ЕУ постигле договор по којем се ЕУ обавезала да ће обезбедити шест милијарди евра Турској и убрзати визну либерализацију за турске држављане, а

Турска ће заузврат омогућити повратак мигрантима који илегално пређу у Грчку – те са позиције условљавања ЕУ, Турска од 2017. значајно утиче на миграциона кретања ка западноевропским земљама, посебно имајући у виду договор који има са истом по питању прихвата, а по потреби и задржавања миграната у великом броју (У 2020. години Турска је имала 3,6 милиона избеглица, због чега се нашла на првом месту у свету по прихвату избеглица). Даље анализе кандидаткиње показује геополитичке и посебно безбедносне импликације недовољног поштовања договора од стране ЕУ, уцењивачке потенцијале Турске, као и последице по безбедност (ЕУ) и мир у региону (посебно везано за „Курдско питање“, за Сирију и припаднике ИСИС). Кандидаткиња закључује да од стране Европске уније нису испоштоване све договорене тачке Споразума о избеглицама, али и да је већи део предвиђених финансијских средстава исплаћен Турској као вид помоћи при збрињавању миграната и решавању проблема у вези са њиховим неконтролисаним приливом;

- У тематској јединици „Република Словенија“: Избегличку кризу Словенија је дочекала недовољно спремна – али уз даље предузимање конкретних потеза; од значаја је правни оквир словеначке интеграционе политике, односно да се словеначко законодавство не залаже за брзу правну интеграцију миграната већ од имиграната захтева дужи период сталног боравка и рада у земљи као услов за добијање статуса (10 година) или дозволе која омогућава изједначавање или бар приближавање права са грађанима Словеније; крајем 2018. године Република Словенија је подржала Глобални договор о миграцијама, односно тзв. *Маракешику декларацију* која „не захтева промене националног законодавства, а допушта да свака држава и даље очува "пуну сувереност" када је реч о њеној имиграцијској политици“. До преокрета у политици миграција Словеније дошло је када је на парламентарним изборима 2022. наступила промена политичке оријентације и нови премијер најавио да ће бити уклоњена жичана ограда на словеначко-хрватској граници. Словенија је такође, као и Грчка, успела да постигне прелазак из емиграционог у имиграциони правац кретања становништва. Поред Аустрије, Словенија је почела да практикује модел „кружне миграције“, односно да запошљава стране раднике на одређено, под условима који иду у прилог само послодавцу (потписани су споразуми између Словеније и Србије, као и Словеније и БиХ);
- У тематској јединици „Република Грчка“: Иако је Грчка чланица Шенгена од 1992. године, мигрантска криза ју је означила транзитном земљом, јер њен систем азила није био у могућности да испуни захтеве *Закона ЕУ о азилу* из 2009. године. Од почетка мигрантске кризе, Грчка је одобрила азил за око 40.000 миграната, а према подацима из фебруара 2020. године на решавање свог статуса чекало је 87.000 лица из ове популације. Због наведеног, Грчка је почетком 2020. променила политику азила, азил се одобрава на период од три године, са могућношћу да буде укинут у зависности од ситуације у земљи порекла, односно „азил се не издаје на неодређено време и може бити укинут уколико се ситуација у земљи порекла побољша, то јест ако у њој престане рат“. Грчка се почетком 2020. нашла и ванредној ситуацији због великог броја миграната који су из Турске похрлили ка Европи. Током 2019-2021. године, највећи број ирегуларних миграната прихваћен је од стране Грчке и Италије, као држава које се налазе на спољним границама ЕУ, пошто Грчка није затварала своје границе ни за мигранте који транзитирају преко ње, нити за економске мигранте који теже да у њој остану и затраже азил на основу договора који је остварен између ЕУ и Турске. Притом су неки, и међународној јавности познати догађаји у Грчкој, окарактерисани као „симбол пропале европске азилантске политике“, „баш као и европске идеје“ кад је реч о миграторној пракси – или, да издвојимо, да је у Атини са приливом великог броја миграната почетком 2016заживела „малолетничка проституција“. Кандидаткиња закључује да се Грчка може узети као пример како промене узроковане миграцијама утичу на економију те државе, што је у њеном случају посебно видљиво након колапса банкарског система и дужничке кризе у којој се та земља налазила, као и да је због великог броја миграната и економске нестабилности Грчка погодна тло за развој и јачање анти-имиграционих и расистичких покрета, екстремне деснице;
- Последња дванеста тематска јединица петог подпоглавља седмог поглавља „Република Аустрија“ : Кандидаткиња констатује да се аустријски став према мигрантском питању није много мењао од почетка мигрантске кризе, а њени званичници су међу најгласнијима када

је реч о заштити спољних граница ЕУ, а потом детаљније показује профил имиграционе популације у Аустрији, анализира дипломатско постављање, правне оквире доловања и безбедносне мере ове државе (посебно рестриктивну политику азила), као и њене односе са суседним државама у овој области.

У осмом поглављу докторске дисертације сагледавају се „Перспективе миграционих процеса и последица по безбедност Републике Србије“, а у којем кандидаткиња означава битним да када је реч о правном аспекту миграционе политике, да у Уговору о оснивању ЕУ, поред постојеће Конвенције УН о статусу избеглица из 1951, не постоје правно регулисане процедуре у области миграција и азила, да су миграциона политика, као и питање азила, установљене у трећем стубу и означена као „питање од заједничког интереса“. Такође да се ЕУ у односу према европским земљама „дистанцира“ од оних земаља које нису чланице ЕУ, док их геополитички прихвата као „важан војни и стратешки део европског континента“ и чуваре њених спољних граница. Кандидаткиња, наиме, умешно и продубљено даље анализира подељености унутар ЕУ у вези мигрантске кризе (питања) указујући да је политика миграција у ЕУ доминантно усмерена ка такозваним потребама на тржишту рада. Кандидаткиња издваја мишљење Драгана Симеуновића, који као главну аномалију европске политике према мигрантској кризи, наводи кршење глобалног принципа слободе кретања како људи, тако и роба и идеја, а до којег долази забраном проласка избеглица, да подизање зидова и постављање граничара, као и обнова националних граница широм ЕУ, нису само политичке и цивилизацијске аномалије, него и доказ тог процеса – те да је, уместо да искористе снагу заједничких европских институција, већина чланица ЕУ за време мигрантске кризе показала своје сепаратне националне интересе, који се најчешће нису поклапали са заједничком политиком ЕУ. Такође да од почетка мигрантског таласа 2015. године до данас у Западној Европи „није напуштена идеја да се неке земље тзв. Западног Балкана претворе у акумулационо мигрантско језеро у које би се сливала река миграната, а који би потом били пропуштани у ЕУ сходно њеним могућностима и потребама.“

Издава се као значајна оцена да се као један од подстицајних фактора миграција у самој Европи може узети милитаризација ЕУ од почетка 21. века, тачније од бомбардовања СР Југославије 1999. Године, да је војно јачање ЕУ почела да представља изазов за Руску Федерацију која је стојала на становишту да ширење ЕУ и НАТО може ићи само до граница („дрвене линије“) угрожавања њене територијалне и војне безбедности. Војна збивања изазвана тим поводом на тлу Украјине донеле су ратом изазване миграције више милиона људи.

Издава се као значајна и оцена да савремене миграције постале, између осталог, и „оруђе за регионални притисак и елемент дестабилизације тзв. Западног Балкана и околине“. Кандидаткиња у овим оквирима износи мноштво оцена и података, између осталог да је најактивнија миграциона рута и даље је тзв. Балканска рута, на којој се 2022. године бележи раст од 191% у односу на претходну годину да је број регистрованих миграната у Србији у 2022. удвостручен у односу на претходну годину да су најчешће коришћене улазне тачке у Србију од стране миграната су из смера Северне Македоније (51%) и Бугарске (32%). Региструју се и негативне оцене, и притисци на Србију током 2022. у циљу усклађивање визних политика Србије и ЕУ (између осталог, да се заустави „азилни туризам“).

Кандидаткиња истиче да не само што Србија и данас има благодан однос према мигрантској популацији, већ се показала веома успешна у решавању мигрантског питања и на самом врхунцу избегличке кризе 2015. године, као и за време пандемије корона вируса. Кандидаткиња истиче да балкански народи, уместо што се међусобно сукобљавају, треба да заједнички раде на својој независности и на своме заједничком напретку, што им најзад омогућује концепт „Отвореног Балкана“ (2021), који још увек не прихватају све балканске земље, иако је то несумњиво у њиховом интересу. Са друге стране, кандидаткиња анализира политику грађења зидова, као препрека миграционим токовима, и закључује да су зидови и баријере свакако јасан симбол али нису апсолутна заштита. Са тим у вези примећује да се реакција миграната, тренд ископавања тунела испод граница, не може се искључиво везати за мигранте, већ је у тај процес укључена и кријумчарска мрежа.

Кандидаткиња подвлачи да је за Србију веома важно да настави да контролише прилив миграната који улазе на територију, идентификација миграната која подразумева фотографисање, дактилоскопирање, али и уочавање неких специфичности као што су тетоваже, знање неког страног језика, евентуално поседовање оружја и слично – за шта је потребно обучити што већи број људи за рад са овом категоријом лица. Уз више пратећих тема које је анализирала у овом делу рада

(пораст броја европских партија анти-мигрантске оријентисаности, политика Немачке, одлука ЕУ марта 2020. године да се токови миграција преусмере ка грчкој граници, неке аспекте политике Белорусије, пројекат „Стратешки компас“) кандидаткиња закључује да вероватно да ће се мигрантски прилив у Европу наставити, а каквог ће обима он бити зависиће од политичке, војне и економске стабилности подручја Блиског истока и Северне Африке, мада и других афричких и азијских земаља, премда у мањој мерим да ће интензитет прилива бити у директној релацији са степеном проблема у овим подручјима, а он ће засигурно по својој бројности увек премашивати потребу богатих Западних земаља за приливом радне снаге. Такође, да се у перспективи могу као мигрантске руте и даље предвидети Балканска и медитеранска рута преко којих ће ићи главни мигрантски притисак на Европу. Динамика прилива миграната у Европу ће у највероватније и даље у великој мери зависити и од споразума земаља ЕУ са Турском и неким другим земљама да се мигранти задрже на њиховој територији, јер се то, за сада, показало као најефикаснији инструмент смањења мигрантског притиска на Европу.

Навести и списак научних радова који су објављени или прихваћени за објављивање, урађених на основу истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији. Навести пуне библиографске податке, а за радове прихваћене за објављивање таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени.

1. Глигорић, М. и Алексић, М. (2017) „Европске интеграције и заједничка безбедност – савремени изазови“, *Зборник радова са Конференције Института за међународну политику и привреду: Балканска мигрантска рута: између политике права и безбедности*, Београд, стр. 241-263 **М 31**
2. Глигорић, М. (2019) „Безбедносни одговор Републике Србије на угрожавање мигрантском кризом“, *Српска политичка мисао*, бр. 3, стр. 493-514 **М 24**
3. Gligorić, M. (2019) The response of The Republic of Serbia concerning the migration challenges”, *Nauka i društvo (Science and Society)*, Issue 2, pp. 74-92. **М 54**
4. Глигорић, М. (2021) „Управљање миграцијама у Републици Србији“, *Национална безбедност*, бр. 14, стр. 77-102. **М 53**

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ЗАКЉУЧЦИ:

Кратак приказ

Кандидаткиња, у централном делу свог докторског рада изводи мноштво оцена, процена и закључака, од којих се, поред већ наведених, и посебно оних у Осмом поглављу, овде издвајају;

- Безбедност је недељива у садашњој реалности и нужен је заједнички регионални приступ у супротстављању претњи од ирегуларних миграција на транснационалном нивоу, при чему је Република Србија показивала извесну нефункционалност услед кризе у комуникацији и сарадњи која се појављивала између држава региона;
- да је најважнији чинилац сваке коначне миграције економски фактор;
- да је социјални инжењеринг одавно присутан као концепт и пракса у миграционој историји човечанства, и да добија нове облике који по својим начелима и мотивима не одступају од основне идеје социјалног инжењеринга као планског подстицања или организовања пресељавања народа или етничких група из политичких, економских, војних или национално безбедносних разлога;
- да су савремени трендови миграција само унеколико различити у односу на прошле, а да је ново да се не тежи само прећи у богатије и стабилније већ пре свега и у социјално функционалније средине које нуде сигурност која није само тренутна већ, будући да је системска, представља трајну вредност, што има магнетску привлачност за мигранте;
- да је српска дијаспора недовољно искоришћен развојни ресурс и инвестициони потенцијал; да користи од миграција имају само најразвијеније земље а будући да оне по правилу врше као државе коначне дестинације највећа издвајања за решавање мигрантске кризе себи дају ексклузивно право да бирају међу придобљеним мигрантима, па врше и селекцију на пожељне и непожељне мигранте и тако увећавају могућност своје економске користи уједно смањујући безбедносне ризике који иду уз мигранте из нежељених земаља – док долази до концентрације нискообразованих и безбедносно ризичних миграната у сирамашнијим транзитним земљама, укључујући Републику Србију.

Последње поглавље докторске дисертације су „**Закључна разматрања**“, у којима кандидаткиња сублимира кључне констатације и научно фундиране оцене из свог истраживања пратећи у основи хипотетички оквир свог истраживања, а потом дајући и процене и научне предикције, као и препоруке политици и основе за концепирање безбедносне стратегије везано за миграционе трендове и феномене.

Кандидаткиња полази од констатација да су миграције савремени и растући глобални феномен, а са врхом у 2015/2016 у Европи – због близине европског континента са Африком и Блиским истоком где се становништво перманентно увећава великом брзином, често са највећим прираштајем на свету, притом је то подручја честих и интензивних оружаних сукоба најчешће на етничком и верском основу који изазивају нестабилност и резултирају масовним миграцијама услед тежњи за нормалним животом, запослењем, гаранцијама људских права, и животним перспективама. Као један од ређе навођених, али битних разлога за покретање великих миграционих таласа, подвлачи кандидаткиња, је неиспуњавање преузетих обавеза од стране међународне заједнице на плану помоћи избеглицама из подручја угрожених ратовима, немаштином и епидемијама, а у подстицајне факторе спада и чињеница са којом је већина миграната упозната да ЕУ нема чврсте границе нити заједничку војску. Масовне миграције ка Европи су тако продукт синергије фактора, док су се мигрантске руте донекле мењале али се временом формирале следеће: западна медитеранска, централна медитеранска, источна медитеранска, западноафричка и источна копнена (арктичка). Кандидаткиња истиче да од 2015. следе удружени напори чланица ЕУ да се заустави и успори талас миграција ка Европи, стави под контролу њихово кретање и омогући вршење селекције миграната на пожељне и непожељне – а у те сврхе активирају, често прикривен механизам социјалног инжењеринга.

Подсећајући на искуства Србије и српског народа са миграцијама кандидаткиња назначавала да је, уз геополитички условљено њено налажење на путу миграционог тока, историјски трагичан увид у сферу феномена миграција формирао у српском народу врло толерантан и хуман став према мигрантима у првим деценијама 21. века, иако они нису били, не само исте вере и нације, него и расе. Поред цивилизацијске дозрелости Србије као државе и њена оријентација на улазак у ЕУ,

подвлачи кандидаткиња, у великој мери одређују однос Србије према миграторној кризи. Стога Србија поштује не само генералне међународне прописе који се тичу миграција и односа према мигрантима, већ и све релевантне прописе који су били донети пре велике мигрантске кризе, током њеног трајања, и који се доносе и данас (усвојила низ међународних докумената почев од Палермо протокола до најновијих бриселских упутстава и препорука, те је формирала низ тела и институција намењених за специјализовану борбу против ових криминалних појава) – док низом посебних и групних споразума уређује своје управљање миграцијама кроз коректне и договорне односе са свим суседним државама. Паралелно се Република Србија суочила са низом проблема, безбедносних изазова и ризика (које је кандидаткиња одредила у хипотетичком оквиру свог истраживања) на које је одговорила организовано, планским активностима (развила механизме помоћи жртвама трговине људима кроз рад центара за њихову заштиту), развојем ресурса управљања кризом и повећањем техничких способности (Република Србија је процесуирала велики број кријумчарских група, организовала обуке за представнике Министарства унутрашњих послова, јавних тужилаштва, центара за смештај тражилаца азила и миграната, као и за представнике појединих организација цивилног друштва и земаља региона; остварује сарадњу са EUROPOL и EUROJUST од 2014, односно од 2019, на плану борбе против тешког и организованог криминала).

Имајући у виду да највећи број миграната долази из Авганистана, Пакистана и других блискоисточних подручја која су позната по узгајању и илегалном промету наркотика, постоји увећани безбедносни ризик од илегалне трговине наркотицима, а Република Србија се руководи Стратегијом о спречавању злоупотребе дрога, као и Акционим планом за њено спровођење, а на међународном плану сарађује са Европолом – што укупно даје веома видљиве резултате.

Такође, указује кандидаткиња, увећавају се опасности од екстремизма и тероризма као продукт сиромаштва, очаја и анонимности миграната, верске заслепљености једног дела њих, као и тензија до којих је неминовно долазило између њих и локалног становништва земаља жељене дестинације или транзита. Такође, у редове мигрантских колона које су са Блиског истока и других ратом захваћених подручја ишле ка Европи, „убацивао“ се један број терориста и екстремиста са циљем да доспеју у оне земље мигрантске жељене дестинације, које исламски екстремисти сматрају непријатељским државама. Пратећа последица је и да екстремизам покреће другу врсту екстремизма која није само уперена против исламистичких терориста и екстремиста, већ против свих миграната. Реч је о десничарском екстремизму који је веома присутан у Европи, а који се код нас, за сада, манифестује у порасту антимигрантског расположења међу грађанима и порасту броја тзв. Народних патрола.

Када је реч о обавештајном деловању страних држава као безбедносном ризику по Републику Србију, кандидаткиња констатује да је ову врсту ризика се у време масовних миграција и мигрантске кризе тешко да избећи будући да безбедносно-обавештајне службе играју веома значајну улогу у чувању европских граница и безбедности европских грађана, услед чега је мигрантска криза појачала потребу за сарадњом држава, тиме и њихових безбедносно-обавештајних институција. Проблем који се јавља у оквиру те сарадње је да иако би обавештајне службе требало да размењују податке који се тичу екстремизма и тероризма, оне то не чине у довољној мери због природе свога посла. Ни стварање посебних тела од стране ЕУ, као што је ENFOPOL, није много допринело побољшању сарадње обавештајних служби у Европи, иако је, без сумње, поправило ситуацију. Република Србија по овом питању у потпуности спроводи препоруке и закључке ЕУ на плану активности које су предвиђене низом споразума. Такође, Република Србија непрекидно унапређује и билатералну и мултилатералну сарадњу служби наше земље са партнерским безбедносно-обавештајним службама кад је реч о миграцијама, ефикасно прикупљају податке о миграцијама и безбедносно-интересантним лицима из мигрантске популације, тесно сарађују са Фронтексом, Интерполом и ИОМ, као и другим међународним организацијама.

Један од великих безбедносних изазова јесте и могућност угрожавања здравља домаћег становништва преношењем тешких болести од стране мигрантске популације јер мигранти често долазе из средина у којима владају опасне заразне болести, што отежава и чињеница да није мали број миграната који избегавају да пријаве своје озбиљне здравствене проблеме чекајући да се домогну жељене дестинације, па да онда започну са лечењем, а посебну безбедносну претњу представљају неки од миграната који болују од менталних поремећаја, пре свега од депресије, која је чест пратилац мигрантских токова.

Што се тиче управљања миграцијама у Републици Србији кандидаткиња закључује да се Србија у потпуности уклопила у савремени систем управљања миграцијама на нивоу ЕУ и добила низ похвала у извештајима Европске комисије када је реч о управљању мигрантском кризом у нашој земљи (усвојила све релевантне политике ЕУ које се тичу контроле граница, као и механизме ЕУ за управљање миграцијама – а уз потпуно поштовање свих људских права миграната), ускладила своје законодавство са законодавством ЕУ и увећала свој капацитет управљања миграцијама, усвојила и низ стратегија које се односе на област миграција, веома активно учествује у подстицању дијалога и сарадње, не само са земљама чланицама ЕУ, већ и онима које су изван ЕУ (Проблем који се јавља поводом непостојања заједничке политике азила у оквиру саме ЕУ, Република Србија превазилази посебним сарадњама са земљама чланицама, као и са нечланицама ЕУ, што подразумева додатне напоре људства и институција Републике Србије. Ситуацију на том плану отежава не само то што Србија није чланица ЕУ, већ што није ни чланица релевантних европских организација, као што је Европска мрежа за миграције).

Кандидаткиња такође истиче да су у Србији установљене институције које се баве спровођењем политике према тражиоцима азила, и у законе су уграђена савремена европска и друга међународна решења. Комплексна и отуда спора азилна процедура коју је прихватила и коју спроводи Република Србија је један од разлога што опада број поднетих захтева за азил у нашој земљи. По питању статуса избеглице и статуса мигранта, Србија се одредила кроз поштовање европских стандарда на овом плану. Из претежно формалних разлога, избегла лица се у Србији деле на две категорије: избеглице по међународном праву и закону о избеглицама Републике Србије, и на ратом угрожена лица. Исто тако, Србија полаже право да на основу међународних споразума врати она лица која подлежу обавези повратка било као неуспели тражиоци азила или на основу окончања њиховог статуса у оквиру програма за привремену заштиту. Када је реч о смештају миграната који су тражиоци азила или о особама које су добиле неки облик заштите у Србији, оформљен је Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије (КИРС), а касније и 20 прихватних и азилних центара, и одређене су установе социјалне заштите које су надлежне за мигрантску популацију. Кандидаткиња закључује да Република Србија успешно контролише и одржава добар баланс између прилива и одлива миграната, водећи притом рачуна о свом и о међународном праву, као и о безбедности својих граница.

У области контроле граница, Србија је 2019. године потписала и споразум са Фронтексом у циљу што успешнијег управљања заједничким европским границама. Са истим циљем, Србија остварује сарадњу и са MARRI, као и SELEC, и усвојила је одговарајућу Стратегију, као и Акционе планове који је прате.

Република Србија има уређене принципе и адекватну праксу своје миграционе политике који се тичу сарадње са земљама у окружењу, и да та сарадња данас функционише без нарочитих проблема.

Кандидаткиња потом разматра један врло значајан комплекс проблема, политичких и безбедносних изазова. Наиме: кандидаткиња истиче, да када је реч о перспективама миграционих процеса и последица по безбедност Републике Србије, да је ЕУ као свој дугорочни циљ пројектовала да миграције не зауставља, већ да их учини „дозираним“ и „уклопим“ у своје планове, чиме би оне од „нежељених“ постале „пожељне“. Пројектовање перспективе ЕУ омета неусаглашеност ставова њених чланица по разним питањима која се тичу превазилажења мигрантске кризе и осмишљавања будуће политике миграција ЕУ. Закључује се у вези перспективе, везано за политику миграција ЕУ, да је она пре свега усмерена на сагледавање и задовољавање потреба земаља чланица по питању тржишта рада. Као највећи изазов, не само по јединство Европе и перспективе њене миграционе политике, већ и као битна последица, јавља се феномен ресуверенизације и обнове националних држава који угрожава не само концепт и смисао постојања и функционисања ЕУ. Слабљење и евентуални распад ЕУ који би могао настати услед таквог понашања извесног броја њених чланица због неслагања са одлукама званичног Брисела, могао би у перспективи имати последице по Србију на плану њеног спровођења политике миграција и сузбијања безбедносних изазова које миграције доносе. Као дезинтеграциони фактор у ЕУ, који је изазван мигрантском кризом, јавља се растућа ксенофобија у свим земљама чланицама и нагли пораст утицаја десничарских странака и организација од којих немали број тежи напуштању ЕУ од стране њихових земаља, или бар свођењу ЕУ на економску заједницу која не би утицала на креирање и спровођење националних политика земаља чланица, а тиме и на њихове политике миграција, што би у пракси значило потпуно затварање врата тих земаља за мигранте, а врло вероватно имало за последицу и протеривање миграната из више

европских земаља. Такви започети процеси би имали реперкусије по стабилност и безбедност Србије, будући да би се мигрантски ток, уколико се такве тенденције остваре, онда кретао у супротном правцу, од Запада ка Истоку, што би се врло вероватно завршило масовним задржавањем мигрантске популације у првим земљама које нису чланице ЕУ, тиме и у Србији. Повећању вероватноће остваривања оваквих преспектива које се тичу миграната на тлу Европе доприносе и бројне измене закона и доношење тзв. анти-мигрантских одлука у великом броју земаља ЕУ које нису само припаднице Вишеградске групе (која од почетка мигрантске кризе има резерве према политици миграција званичног Брисела), већ, рецимо, и у скандинавским земљама.

Кандидаткиња скреће пажњу и да у перспективи могућност да сарадња међу земљама чланицама и нечланицама ЕУ, као и међу земљама региона услед неког могућег новог миграторног великог таласа постане недовољна и слаба, што би драстично увећало безбедносне ризике који Србији већ прете због постојеће ситуације у вези са миграцијама ка Европи. Укупно, нису отклоњени главни узроци мигрантске кризе, те је ескалација миграција могућа у ближој будућности, док су интереси одређених земаља који доводе до покретања и усмеравања миграција остали непромењени. Како Србија није у стању да утиче на поменуто, може се закључити да мора деловати као да безбедносни ризици по њу опстају у будућности, те мора иновирати своје планове, унапређивати инструменте и кадрове, као и унапређивати своју сарадњу на том плану са земљама у окружењу и земљама чланицама ЕУ. Притом треба да води рачуна о све већем расцепу који је настао међу земљама чланицама ЕУ поводом мигрантске кризе, настојећи да сарађује са свима. Србија мора бити спремна на могућност да дође до покушаја да она постане „паркинг“ за мигранте, што би је довело у веома тешку безбедносну, политичку и економску ситуацију, те чинити кораке у процесу интеграције миграната у српско друштво али само у мери која по њу не представља безбедносни ризик.

Коначни закључак у дисертацији је потврда почетних истраживачких претпоставки: да су савремена миграторна кретања која су се протекле две деценије одвијала преко Србије и других балканских земаља ка развијенијим земљама Европе проузроковала увећање неких, већ постојећих безбедносних ризика по Републику Србију, као што су трговина људима и наркотицима, тероризам, организовани криминал, обавештајна делатност страних фактора против Републике Србије и усложњавање њених односа са земљама у окружењу и Европи уопште, али и да су узроковала могућу појаву и нових ширих безбедносних ризика по становништво Србије, попут масовног преноса заразних болести.

ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену

Комисија позитивно оцењује начин приказа и тумачење резултата истраживања.

Комисија констатује да је кандидаткиња Мирослава Глигорић, на основу коректно дефинисаног проблема, предмета и циљева истраживања на задату тему, као и хипотеза чију је основаност детаљно проверавала, и у потпуности потврдила, остварила у свом докторском раду низ уочљивих мањих и већих научних доприноса управо убог врло темељне обраде предмета свог истраживања и изузетно одговорног и детаљног истраживачког приступа. Дисертација је конципирана тако да изложени резултати истраживања покрију бројне елементе за теоријско сагледавање међусобног утицаја пројектом истраживања дефинисаних феномена - на шта је кандидаткиња одговорила триангулацијом теорија и података. Дисертацијом је обухваћено мноштво (безбедносних, политичких, правних, социолошких) димензија који уоквирују тему, при чему је поступак анализе кандидаткиње подразумевао изузетно велики број и врло разноврсне изворе теоријског и стручног карактера, навођење података и информација из медија, обухватано истраживање врло широког спектра проблема, детерминанти, аспеката, тумачење контекста, принципа деловања, правних захтева и политичких ограничења, као и препорука за адекватно постављање. У оквиру спроведеног истраживања кандидаткиња је прикупила и коректно интерпретирала изузетно велики број извора и бројне резултате теоријских, појединих емпиријских истраживања, као и валидне информације из релевантних и рецентних извора разноврсног карактера. Не само да је изложеним истраживачким поступком аргументовано доказана оправданост предмета истраживања (безбедносни аспекти и последице савремених миграција по безбедност Р. Србије) – а преко врло детаљног теоријског сагледавања и опширног стручног сагледавања међународне и домаће праксе одговора на миграције, односно научне анализе мноштва аспеката који одређују савремене процесе и трендове – већ је показан значај научне обраде тематских и проблемских оквира дисертације на тим основама заснивања адекватног стратегијског постављања на миграционе изазове и ризике. Докторска дисертација је уз то писана адекватним, стручним језиком, као и стилем рецептивним за читаоца.

КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Комисија експлицитно наводи прецизне и концизне **позитивне** одговоре на питања који се траже у Извештају:

- Дисертација је у **потпуности написана у складу са образложењем у пријави теме;**
- Дисертација **садржи све битне елементе** ове врсте научно-истраживачких радова;
- **Оригиналан научни допринос дисертација је у следећем:** Кандидаткиња је потпуно самосталним научним радом, примењујући адекватне истраживачке поступке и методе на својствен начин обрадила веома велику одговарајућу грађу и рецентну литературу и документацију како би проверила своје хипотезе, односно веома комплексан и обухватан хипотетички оквир докторске дисертације, што је било не само веома продуктивно, већ и неопходно ради адекватног научног увида у проблем и досезања пројектованих циљева истраживања, те је услед тога својом дисертацијом дала потпуно нов, веома оригиналан допринос утврђивањем низа чињеница и релација, као и корисних закључака који се односе на оне безбедносне изазове по Републику Србију који су настали или увећани актуелним миграцијама ка Европи.
- Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања: **Комисија не констатује недостатке дисертације.**

Комисија констатује да су пројектовани тематски оквири, циљеви и доприноси докторске дисертације у потпуности остварени у складу са научном методологијом. Како су предметни и проблемски оквири дисертације врло широки тако је и текст дисертације врло обухватан, изузетно садржајан и обухвата научну обраду и разматрање веома великог броја тема, термина, појмова, дефиниција, података различитог карактера, консултовање битних поставки већег броја научних теорија и нормативно-правних извора, као и процена и оцена о датим проблемима. Стога је **могуће констатовати једино нека поклапања у разматрању појединих тема**, мада су разматрања кандидаткиње и тада из различитих перспектива и са различитим циљем, та **не представљају беспотребно оптећивање текста дисертације већ су део поступка доказивања и закључивања о битним аспектима теме дисертације.**

Тест на плагијаризам је показао да је *similarity index* 7%. Убедљиво највећи проценат поклапања односи се на општа места и податке, библиографске податке наведене у фуснотама и списку литературе и обавезне саставне делове сваке докторске дисертације. На неколико места означени су и уредно референцирани цитати, обележени у тексту знацима навода. На свега неколико места програм је делимично означио текст који јесте уредно референциран, али није стављен под наводнике. На основу чињенице да је кандидаткиња у својој дисертацији доследно референцирала изворе, сматрамо да није реч о намери да се туђи текст и идеје представе као сопствени, већ да је вероватније реч о техничком превиду кандидата или недовољно вештом парафразирању.

На основу овога закључујемо да је рад урађен у складу са постављеним нормама и принципима академског поштења, да није реч о плагијату ни у једном делу текста и да рад може да уђе у процедуру усвајања реферата о подобности завршене докторске дисертације.

**Главни научни допринос дисертације (до 100 речи) - на српском и енглеском језику
ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:**

Кратак приказ сваког релевантног дела докторске дисертације.

У првом поглављу (**Миграције**) кандидаткиња критички разматра дефиниције миграција, умешно даје класификацију и појмовно одређење миграција, истражује њихове узроке и савремене трендове и разјашњава појам дијаспоре. Друго (**Србија као историјска, друштвена и политичка заједница у Европи**) пружа преглед историјског развоја Републике Србије као државе и указује на њено стратешко опредељење да буде савремена европска држава. У трећем (**Користи и ризици од миграција по земље дестинације**) утврђује се да само мали број, и то најразвијенијих, европских земаља има корист од миграција, док транзитне земље немају никакве користи већ само разне штете. У четвртном (**Србија и миграције у новијој историји**) кандидаткиња објективно разматра миграције на подручју Србије са историјског аспекта, било да су оне настале као последице ратова или социјалног инжењеринга. У петом (**Место Србије у савременим миграцијама ка Европи**) се тачно оцењује да је Србија услед њене геостратешке позиционираности неминовно упућена на ЕУ при управљању ризицима мигрантске кризе. У шестом (**Безбедносни изазови и ризици по Републику Србију изазвани миграцијама**) се они утврђују и врши се процена њихове могуће ескалације. У седмом (**Управљање миграцијама у Републици Србији**) се истиче да управљање миграцијама захтева холистички, проактиван приступ, упућује се на адекватне мере и политичке алате, и указује на кључне политике које уређују ову област. У осмом се подробно аналитички сагледавају „**Перспективе миграционих процеса и последица по безбедност Републике Србије**“.

In the first chapter **Migration**, the candidate critically examines the definitions of migration, skilfully provides a classification and conceptual definition of migration, investigates its causes and contemporary trends, and clarifies the concept of diaspora.

The second chapter **Serbia as a historical, social and political community in Europe**, provides an overview of the historical development of the Republic of Serbia as a state and indicates its strategic determination to be a modern European state.

In the third chapter **Benefits and risks of migration by destination country**, it is determined that only a small number of the most developed European countries benefit from migration, while the transit countries have no benefits but only various damages.

In the fourth chapter of the dissertation **Serbia and migrations in recent history**, the candidate objectively examines migrations in Serbia from a historical perspective, whether they were the result of wars or social engineering.

In the fifth chapter **Serbia's place in contemporary migrations to Europe**, it is accurately assessed that due to its geostrategic positioning, Serbia is inevitably referred to the EU in managing the risks of the migrant crisis.

In the sixth chapter **Security challenges and risks for the Republic of Serbia caused by migration**, security challenges and risks for our country are determined and an assessment of their possible escalation is made.

In the seventh chapter of the dissertation **Migration Management in the Republic of Serbia**, it is emphasized that migration management requires a holistic, proactive approach, then it refers to adequate measures and political tools, and indicates the key policies that regulate this area.

In the eighth chapter **Perspectives of migration processes and their consequences for the security of the Republic of Serbia** are analyzed in detail.

ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ:

На основу укупне оцене дисертације Комисија предлаже да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана.

Тачније, на основу детаљне и критичке оцене садржаја докторске дисертације, чланови Комисије једногласно оцењују да докторска дисертација кандидаткиње Мирославе Глигорић представља оригинално и вредно научно дело, настало самосталним истраживачким радом и да као такво има јасну теоријску и практичну вредност да би могло бити јавно брањено. Имајући у виду значај истраживања и проблематике, резултате истраживања и изведене закључке, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију кандидаткиње Мирославе Глигорић, под насловом „Савремени безбедносни изазови по Републику Србију као последица миграција ка Европи“ и једногласно се опредељује да

ПРЕДЛОЖИ

да Наставно – научно веће Факултета за студије безбедности Универзитета ЕДУКОНС прихвати позитивну комисијску оцену докторске дисертације Мирославе Глигорић „Савремени безбедносни изазови по Републику Србију као последица миграција ка Европи“.

Да се стави на увид научној јавности оцењена докторска дисертација Мирославе Глигорић и овај Извештај о оцени докторске дисертације, да би се стекли сви услови за њену јавну одбрану.

23. април. 2023. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Проф. др Драган Симеуновић

Проф. др Предраг Павлићевић

Проф. др Милован Трбојевић